

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.10394338>

Accepted: 10-12-2023

Türkiye’de Z Kuşağının Siyasal Katılım Süreçlerinin Değerlendirilmesi

Evaluation Of The Political Participation Processes Of Generation Z In Turkey

Derya MISIROĞLU

Kastamonu Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Drylft2@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-5032-8511>

Özet

Bir toplumu demokratik toplum haline getiren, toplumun temel yapı taşı oluşturulan bireyler, gerek oy kullanma davranışı ile gerek içinde buldukları dönemin getirdiği koşullara göre ya da diğer çeşitli siyasal katılım aksiyonları ile faaliyetlerde bulunarak siyasal otoritenin kararlarını etkilemeye çalışırlar. Günümüzde toplum içerisinde dikkat çeken, son 20 yıl içinde doğan kuşak olarak tanımlanan Z kuşağı günümüzün karar mekanizmalarını etkileyen ve toplum içerisindeki konumlarıyla en dikkat çeken kuşaktır. Yeni yeni tanınan bu kuşak, bilgi teknolojileri içinde doğması sebebiyle yerel ve ulusal her bilgiye hızlı ulaşabilen, sosyal medyayı ve teknolojik aygıtları en iyi kullanan ve bu teknolojik aygıtları yakından tanıyan kuşaktır. Bu sebeple bu kuşak ile birlikte halkın siyasal katılım yöntemleri biçim değiştirmiştir. Çünkü toplumda ilk kez 2023 seçimlerinde 6 milyon gibi yüksek bir rakamla oy kullanan bu kuşak, Türkiye nüfusuna oranla toplumda yüksek orana sahip olan Z kuşağı üyeleri, siyasal otoritenin dikkatini çeken, siyasal ve diğer konularda toplumda önemli söz hakkına sahip bireylerdir. Bu sebeple çalışmada Z kuşağına ilişkin literatür taranmış ve Z kuşağını etkileyen siyasal katılım aktörleri ile ilişki kurularak literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Katılım, Siyasal Katılım, Z Kuşağı, Siyasal Katılım Süreci, Siyasal Katılım ve Z Kuşağı.

Abstract

Individuals, who make a society a democratic society and constitute the basic building block of the society, try to influence the decisions of the political authority either through voting behavior, according to the conditions of the period they are in, or through various other political participation actions. Generation Z, defined as the generation born in the last 20 years, is the most prominent generation in today's society, influencing today's decision-making mechanisms and attracting attention with their position in society. This generation, which is newly recognized, is the generation that can access all local and national information quickly due to its birth in information technologies, uses social media and technological devices the best and knows these technological devices closely. For this reason, the methods of political participation of the public have changed with this generation. Because this generation, which voted for the first time in the society with a

high number of 6 million in the 2023 elections, members of Generation Z, who have a high rate in the society compared to the population of Turkey, are individuals who attract the attention of the political authority and have an important say in political and other issues in society. For this reason, the study aims to contribute to the literature by reviewing the literature on Generation Z and establishing a relationship with the political participation actors affecting Generation Z.

Keywords: Participation, Political Participation, Generation Z, Political Participation Process, Political Participation and Generation Z

1. GİRİŞ

Siyaset biliminin en önemli konularından birisi olan ve demokratik toplumların temelini oluşturan siyasal katılım; yönetilen bireylerin (halk) kendilerini yönetecek kişilerin karar alma süreçlerine kendi fikir ve görüşleri ile katılması ve bu görüşlerinin karar verme mekanizmasının kararını etkilemesidir. Alınan kararları etkileme ve yönlendirme yöntemi olan siyasal katılım, demokratik yönetim biçiminin temelini oluşturan bir unsurdur. Siyasal olaylara katılımcı bir tavır göstermek demokratik toplumlarda sağlıklı yönetimi ve aynı zamanda sivil toplum, dernek, vakıflar ile demokratik yönetim anlayışını geliştirmeyi sağlar. Demokratik davranış biçimi olarak önceden yalnızca oy kullanma davranışı siyasal katılım olarak görülmekteydi (Eriş ve Akıncı, 2019: 47). Ancak halkın yalnızca seçim dönemlerinde siyasi eylemlere yönelmeleri, sadece oy kullanarak siyasal katılım göstermeleri yetersizdir çünkü halkın talep ve istekleri yalnızca seçim dönemlerinde önemsenmesi, siyasi aktörlerin o dönemlerde daha fazla halk ile temasa geçmesi, seçmenlerin siyasi aktörlere ulaşmaları ve temasa girmelerini yetersiz kılan bir durumdur. Günümüzde ise özellikle 2000 yılı itibarıyla internetin kullanımının yaygınlaşması pek çok alanda hayatı kolaylaştırmasının yanında, bireylerin siyasal katılım süreçlerini de etkileyen bir gelişme olmuştur. Nitekim günümüzde bir belediyenin bazı hizmetler konusunda internet üzerinden açmış olduğu anket ile halkın fikrini alması seçmenler için siyasal katılım örneğidir. Bu bağlamda çalışmanın amacı; 2000 yılı sonrası doğan gençler olan Z kuşağının siyasi olaylara katılım eğilimlerini incelemek, bu katılım sürecinde katılımı etkileyen faktörlerin değerlendirilip bu kuşak üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Bu bağlamda siyasal aktörlerin ileride yapacakları siyasi eylemlerinde bu çalışmadan elde edilecek sonuçların yol gösterici olması amaçlanmaktadır.

2000 yılı sonrası doğan kuşak olarak adlandırılan Z kuşağı, internet kullanımının yaygınlaştığı, bireysel telefon kullanımının geliştiği, akıllı telefonların piyasaya sürüldüğü, geliştirilen sosyal medya uygulamaları ve teknolojik aletlerin içinde dünyaya gelen bir kuşak olmuştur. “Z kuşağı” kavramı günümüzde henüz yeni yeni kullanılan bir ifade olması sebebiyle literatürde Z kuşağına ilişkin çok az sayıda çalışma vardır ve çok az sayıda çalışmalar Z kuşağına yönelik inceleme yapmıştır. Bu durum, çalışmanın temel sorununu oluşturmaktadır. Küçük yaşlardan itibaren bu aygıtların içinde olmaları küçük yaşlarda kullanmayı öğrenmelerine vesile olması sebebiyle Z kuşağı diğer kuşaklardan ayrılmaktadır. Diğer kuşaklarda henüz internet kullanımının bu kadar yaygın olmaması, teknolojik aletlerin ve sosyal medya gibi eğlence ve bilgi platformlarının olmaması, en önemlisi henüz akıllı telefonların piyasada olmaması Z kuşağı bireylerini diğer kuşaklardan ayıran temel özelliklerdir. Bu sebeple günümüzde kalabalık nüfuslarıyla Türkiye nüfusunun önemli kısmını kapsayan Z kuşağına mensup bireyler, siyasi aktörlerin oy potansiyeli

olarak görmeleri sebebiyle dikkatlerini çeken bir kesimdir. Z kuşağının içinde doğduğu teknolojik araçlar sayesinde siyasal süreçlere etkisi diğer kuşaklar(*Baby Boomers, X,Y*) temel alındığında oldukça yüksek olması kaçınılmaz bir durumdur. Diğer kuşaklara (*Baby Boomers, X,Y*) mensup bireylerin ne doğdukları dönemde ne de gelişim dönemlerinde internetin, teknolojik aygıtların olmayışı bu kuşaklar için siyasal süreçlere katılım geleneksel siyasal katılım olan yalnızca oy verme davranışıyla kısıtlı olmasına sebep olmuştur. 2000 yılı sonrası hızlı küreselleşme süreci ile teknolojik aletlerin ve internetin yaygınlaşmasıyla çevresel, toplumsal, ekonomik ve siyasal her sürece hızlı öğrenip olumlu veya olumsuz tepkileri sosyal medya platformları üzerinden verebilirliği sağlamıştır. Bu sebeple, toplum içerisinde yoğun nüfuslarıyla siyasilerin seçim dönemlerinde ve diğer süreçlerde odağında bulunan ve büyük oy kitlesine sahip olan Z kuşağının siyasal katılım süreçlerinin değerlendirilmesi ve siyasal aksiyonlarını etkileyen durumların değerlendirilmesi, siyasi kararların bu sonuçlar doğrultusunda alınıp etkin bir karar olmasını sağlamak bu çalışmanın önemini oluşturmaktadır. Dolayısıyla Z kuşağının siyasal katılımını etkileyen faktörlerin ölçülmesi önem arz etmektedir. Literatür tarandığında Türkiye nüfusunun önemli oranda bölümünü oluşturan Z kuşağına mensup bireylerin siyasal katılım süreçlerine yönelik bir çalışmanın olmaması sebebiyle literatürdeki boşluğun bu çalışma tarafından tamamlanacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın temel hipotezini oluşturan temel sorular:

H1: Z kuşağı kapsamına giren bireyler siyasal konulara aksiyon gösterirken bu aksiyonu etkileyen temel unsurlar nelerdir?

H2: Diğer kuşaklardan farklı olarak Z kuşağının siyasal katılım süreci neden önemlidir?

H3: Z kuşağının siyasal katılımını içinde doğdukları çevresel, teknolojik, toplumsal olaylar nasıl etkilemektedir? sorularıdır. Belirtilmiş hipotezlerin cevapları çalışma genelinde ve 3.bölümde belirtilmiştir.

2. ARAŞTIRMA

2.1. Z KUŞAĞI NEDİR?

Kuşak kavramı; hemen hemen aynı yıllarda doğmuş, aynı kaderi paylaşmış, aynı dönemim koşullarında büyümüş, benzer gelenek ve göreneklerin havasını solumuş dolayısıyla karakteristik, bilişsel yönlerden benzerlik gösteren kişiler topluluğudur (Türk Dil Kurumu,2023). Genel literatürde kuşaklar hemen hemen 15-20 yıl arasında değişiklik gösterdiği belirtilmiştir. Z kuşağı İngilizcede “Generation Z” ya da kısaca “Gen Z” olarak kullanılır. Z kuşağı kuşak sınıflandırmaları arasında son kuşak olarak gösterilmektedir. Literatürde 2000 yılı sonrası doğan nesil ve milenyum kuşağı olarak tanımlanmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri incelendiğinde 14-25 yaş arasını kapsayan, Z kuşağının kapsamına giren bireylerinin oranı Türkiye nüfusu içerisinde 6 milyondur (TÜİK,2022). Oldukça kalabalık nüfusa sahip bu kuşağın, siyasal, ekonomik, kültürel açıdan dikkate alınması ve siyasal aksiyonlarının değerlendirilmesi siyasi kararların bu sonuçlar doğrultusunda alınıp, etkin bir karar olması bakımından gerekli olan kesimdir. Diğer kuşaklara kıyasla ilk kez teknoloji ile tanışan kuşak olan Z kuşağı (Strauss, Valerie (2019), teknoloji ile büyümesinin toplumda birlikte yaşam halinde bulunduğu diğer bireylerden fiziksel ve psikolojik olarak farklı, düşünce ve tavır yapısı dijital dünya ile gelişmiş, yapay zekâya hâkim, dijital her türlü donanıma doğumdan itibaren hâkim, bilgiye oldukça kolay erişebilme imkânına sahip bir kuşaktır. Bu önemli ve belirgin farklar sebebiyle elbette kuşak farklılıkları

yaşanmaktadır. Nitekim bir toplumun homojen olmasını beklemek mümkün değildir. Kuşakları Z kuşağı ve diğer kuşaklar olarak ele almak hatalı bir ayırım olmayacaktır. Z kuşağından önce yer alan ve z kuşağına gelene kadar z kuşağını oluşumuna temel oluşturan kuşaklar ve özellikleri tablo 1'deki gibidir;

Tablo 1: Kuşaklar ve kuşaklar arası farklılıklar

	X kuşağı (1960-1979)	Y kuşağı (1980-199)	Z kuşağı (2000 ve sonrası)
İkonik teknoloji	Video, walkmann, IBM, PC	DVD, internet-E-mail-sms, gameboy-sbox, ıpad	Google, facebook, twitter, instagram, ıphone, android, ps4, wii
Popüler kültür	Yırtıkot, aşırı renkler, piercing	Şapka, erkek kozmetiği, havalı tarz	Dar pantolon, V yaka, giyilebilir teknoloji
Satın alma motivasyonları	Markalar arası tercih, uzmanlıklar	Marka sadakati yok, arkadaş referansı	Marka takıntısı, trendler
İdeal lider özelliği	Yönelendirici, otoriter	Güçlendirici, işbirlikçi	İlham verici
Pazarlama yöntemi	Doğrudan pazarlama, bilanço	Viral, referanslar, elektronik pazarlama	Etkileşimli kampanyalar, reklamlar, marka ilgisi
Eğitim yöntemleri	Spontane, etkileşimli, rahat ortam, masa-sıra	Çoklu duyuşal, görsel, kafe stili, müzik-çoklu model	Öğrenci odaklı, kinestetik, salon stili, çoklu uyarın

Kaynak: McCrindle Research, The Generations Defined: 50 Years of Change Over 5

2.2. TÜRKİYE’DE SİYASAL KATILIM NEDİR?

Siyaset biliminin en önemli konularından birisi olan ve demokratik toplumların temelini oluşturan siyasal katılım; yönetilen bireylerin(halk) kendilerini yönetecek kişilerin karar alma süreçlerine kendi fikir ve görüşleri ile katılması ve bu görüşlerinin karar vericinin kararını etkilemesidir. Alınan kararları etkileme ve yönlendirme yöntemi olan siyasal katılım, demokratik yönetim biçiminin temelini oluşturan bir unsurdur. Siyasal olaylara katılımcı bir tavır göstermek demokratik toplumlarda sağlıklı yönetimi ve aynı zamanda sivil toplum kuruluşları, dernek, vakıflar ile demokratik yönetim anlayışını geliştirmeyi sağlar. Bireylerin siyasal katılımını etkileyen başlıca temel faktörler; kişisel çıkar ve menfaatleri, ideolojik görüşleri, dini inançları ve siyasal olaylara yönelik görüşleridir (Büyüktosunoğlu, 2013: 19-20). Örneğin, bireyler bir siyasi partiye oy verirken ya da diğer katılım süreçlerinde kendi menfaatlerine olan bir durum söz konusu ise bu durum katılımı artırıcı bir etkidir. Elbette bu menfaat faktörünü, ideolojinin gelişim süreci gibi faktörleri etkileyen temel mesele bireylerin içinde doğup büyüdüğü çevre başta olmak üzere, ekonomik koşullar, kültürel faktörler ve o toplumun eğitim seviyesi ile doğrudan ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 2: Siyasal Katılım Davranışını Etkileyen Faktörler

Cinsiyet
Yaş
Gelir seviyesi
Mesleki durum
Eğitim seviyesi
Toplum içerisinde sınıfsal konum

Kaynak: (Schlozman, 2002: 435)

Demokratik toplumların temelini oluşturan siyasal katılımın uygulanması ülkeden ülkeye değişiklik gösterir. Bu bağlamda demokrasi uygulama yöntemleri, doğrudan demokrasi ve temsili demokrasi olarak 2 türdedir (Grugel, 2002: 12). Doğrudan demokrasi; bireylerin içinde yaşadığı ülke için alınacak kararları doğrudan halk tarafından alınması ve arada herhangi bir kişi, grup olmamasıdır. İlk olarak J.J Rousseau’nun toplum sözleşmesine dayanmaktadır (Güvenç, 2021: 144-166). Kalabalık nüfusa sahip olan ülkelerde demokrasi türlerinden doğrudan demokrasi uygulanması oldukça zordur, bu sebeple kalabalık nüfusa sahip olan ve geniş coğrafyaya yayılmış ülkelerde doğrudan demokrasinin uygulanabilmesi güç olduğu için temsili demokrasi uygulanmaktadır. Temsili demokrasi uygulamalarının en bilindik olanı, Türkiye’nin de yakın tarihte yaşayacağı bir süreç olan seçim dönemleridir. 18 yaşını doldurmuş, kısıtlı olmayan her birey oy kullanmakla mükelleftir. Anayasa’nın 67. maddesinin beşinci fıkrasında; “Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askeri öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar (Resmi Gazete, 2015). Bireylerin her 4 yılda bir yapılan seçimler ile kendi iradeleri ile oy kullanarak kendilerini yönetecek kişileri, grupları seçmeleri temsili demokrasi olarak adlandırılmaktadır.

20-30 yıl öncesine kadar siyasal katılım davranışı olarak yalnızca oy kullanmak siyasal katılım olarak görülürken (Eriş ve Akıncı, 2019: 35-50), günümüzde internet kullanımının

yaygınlaşmasıyla geliştirilen akıllı telefonlarla birlikte artık sosyal medya uygulamaları üzerinden de siyasi kararlara katılabilme, fikir sunabilme imkânı vardır. Siyasal katılım açısından karar mekanizmalarının topluma bilgi verebilmesi, siyasi fikirlerini ve vaatlerini halkla paylaşabilmeyi daha kolay ve daha hızlı olabilmesi açısından kitle iletişim araçları günümüzde önemli yer tutmaktadır. Özellikle kalabalık nüfusa sahip ve geniş coğrafyaya yayılmış ülkelerde her bir bireye aynı zamanda ulaşabilmek geleneksel iletişim araçları olan televizyon, gazete ve radyo ile ulaşabilmek oldukça güçtür. “Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)”, 2001 yılında katılım düzeylerini 3 temel grupta ele almıştır. Bunlar; “bilgilendirme”, “danışma”, “aktif katılım” şeklindedir (OECD, 2001: 15-16). “Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)”nün ifade ettiği bilgi dikkate alındığında bilgilendirme, kamu politikaları yapılırken devlet çalışmalarını kendi elleriyle yeni iletişim araçları olan sosyal mecralar üzerinden, kurumsal sitelerinden ya da geleneksel iletişim araçları olan televizyon, radyo vasıtasıyla halk ile paylaşabilir. Buna ek olarak, vatandaşlar talep ettikleri bilgilere “Bilgi Edinme Kanunu” ile ya da “Dilekçe Hakkı” gibi vasıtalarla ulaşabilirler. Danışma ise; halk talep ettikleri konularda siyasi mekanizmalara danışabilmesidir. Son olarak aktif katılım ise, vatandaş karar verme süreçlerinde devlet ile aktif olarak çalışması, bu süreçlerin üyesi olması ve rol almalarını ifade etmektedir (OECD, 2001).

Tablo 3: Milbrath’ın Siyasal Katılım Düzeyi Hiyerarşisi

Kamusal bir görev ya da bir siyasi parti içinde görev almak
Bir görev için aday olmak.
Siyasal amaçlı para temin etmek
Önemli bir parti toplantısına katılma. Aday belirleme toplantısı, Strateji toplantısı.
Siyasal bir partide aktif bir üye olmak
Zamanı siyasi bir kampanya da sarf etmek
Bir mitinge ya da toplantıya katılma
Bir parti ya da odaya para yardımında bulunmak
Kamu görevlileri veya siyasi parti lideriyle temasta bulunmak
Bir parti ya da aday rozeti taşımak, arabasına bunu yapıştırmak.
Bir kişiyi belirli bir yönde oy vermesini sağlamak için iknaya çalıştırmak
Bir siyasi tartışma başlatmak
Kendini siyasi dürtülere (uyarılar) karşı açık tutmak
Hareketsiz – Kayıtsızlar (Apechetics)
Oylamaya katılmak

Kaynak: (Akıncı, 2014:40-41)

Sosyal medya uygulamaları üzerinden bir belediyenin düzenlemiş olduğu ankete katılmak, form doldurmak, e-devlet uygulamaları ve e belediyecilik gibi uygulamalar üzerinden işlemler yapmak, yönetimi ilgilendirecek bir konuşmaya ya da online toplantıya katılarak fikir beyanında bulunmak,

belediyelerde yapılan meclis toplantılarına izleyici olarak katılmak, kent konseylerine üye olmak 2000 yılı sonrası geliştirilen siyasal katılım yollarıdır.

Türkiye'de siyasal katılım sürecinin temelleri ilk kez *Sened-i İttifak* ile atılmıştır (Eriş ve Akıncı, 2019). 29 Eylül 1808 yılında yayınlanan bir belge olan *Sened-i İttifak* ile başlayan siyasal katılım süreci, 3 Kasım 1839 tarihinde ilan edilen Tanzimat fermanı ve 18 Şubat 1856 tarihli Islahat Fermanı ile gelişerek cumhuriyetin ilanına kadar yenilikler olarak devam etmiştir. Siyasal katılım denildiğinde ilk akla gelen seçimler ile ilk kez 1876 yılında tanışılmıştır (Eriş ve Akıncı, 2019:35-50). Cumhuriyetin ilanından sonra 1930 yılından itibaren kadınlara belediye seçimlerine katılma, milletvekili seçme ve seçilme hakkı gibi bir dizi hakların tanınmış olması siyasal katılımı etkileyen en önemli gelişmelerdir. Fransa'da kadınlara seçme ve seçilme hakkını 1944 yılında, ABD' de 1934 yıllarında verilmesi Türkiye'de kadınların siyasal katılım hareketliliğine daha erken girmiş olmasını göstermektedir. Kadınlara oy hakkını en geç tanıyan ülke İsviçre'dir. 1991 yılında İsviçre kadınlara oy hakkı vermiştir. Kamu yönetiminde ilk kez 1980 yılında çıktığı belirtilen yönetim kavramı Türkiye'de 2000 yılı sonrasında ön plana çıkmıştır. Türkiye'de 2000 yılı sonrasında bazı katılımcı yasal çalışmalar yapılmış. Bu çalışmalar ile hesap verebilirlik ve şeffaflık sağlanmaya çalışılmıştır. Örnek olarak 2003 yılında çıkarılan "4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu" verilebilir. Buna ek olarak 2000 yılı sonrasına denk gelen 2012 yılında çıkarılan kanun olan "6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu" ile bireylerin siyasal katılımını artırıcı adımlardan bazılarıdır. Kamu Denetçiliği Kurumu, diğer adıyla Ombudsmanlık ile bireyler mahkemeye gitmeden sorunlarını halledebilir. Siyasal katılım yöntemlerinden bir diğeri ise kent konseyleridir. Halk ile daha yakından iletişim kurabilmeyi sağlayan ve önemli siyasal katılım yöntemlerinden biri olan kent konseyleri "5393 sayılı Belediye Yasasına" dayanmaktadır. Kent konseylerinde alınan kararların bağlayıcı niteliği olmasa da halkın fikir ve görüşlerini dikkate alarak kararlar almak, yerel yönetim birimi olan belediyeler için oldukça önemlidir.

Siyasal katılımı etkileyen bazı dezavantajlı durumlar vardır. Bu dezavantajlar; geniş coğrafyaya yayılmış olmak, kalabalık bir nüfusa sahip olmak, teknoloji gelişmişliğin ülkedeki durumu, kamunun yararını doğru ve güvenilir olarak yansıtabilirlik, süre bazında değerlendirildiğinde kısa süre içinde seçmenin siyasal partilerin görüşlerini ve vaatlerinden seçmenlerin haberdar olabilmesidir.

2.3. TÜRKİYE'DE SİYASAL KATILIM YÖNTEMLERİ

Siyaset biliminin en önemli konularından birisi olan ve demokratik toplumların temelini oluşturan siyasal katılım; yönetilen bireylerin (halk) kendilerini yönetecek kişilerin karar alma süreçlerine kendi fikir ve görüşleri ile katılması ve bu görüşlerinin karar vericinin kararını etkilemesidir. Alınan kararları etkileme ve yönlendirme yöntemi olan siyasal katılım, demokratik yönetim biçiminin temelini oluşturan bir unsurdur. Siyasal olaylara katılımcı bir tavır göstermek demokratik toplumlarda sağlıklı yönetimi ve aynı zamanda sivil toplum kuruluşları, dernek, vakıflar ile demokratik yönetim anlayışını geliştirmeyi sağlar. Geleneksel siyasal katılım olan seçimlerin sağlıklı ve bilinçli seçmenler tarafından yapılabilmesi ve bu yolla katılımında yüksek seviyede tutulabilmesi açısından siyasi seçim çalışmaları yani siyasal iletişim çok önemli bir faktördür.

Günümüzde siyasal katılımı arttırıcı yöntemler olarak gençlerin katılabileceği sivil toplum kurumları, gönüllülük esasıyla katılabilecek kurumlar, yerel yönetimlerin önemli ayağını oluşturan kent konseyleri ve çeşitli gruplar bulunmaktadır. Bunların yanı sıra son dönemlerde katılım yöntemleri olarak halka danışma, toplumsal ve çevreci hareketler, fikirleri halk oylamasına açma, kent planlamaları, seçilmişleri görevden düşürme, halk yakınmaları gibi siyasal katılım yöntemleri geliştirilmektedir (Poyraz, 2017: 142).

Tablo 4: Siyasal Katılım Yöntemleri

Doğrudan Katılım	Dolaylı Katılım
Yoğun	Oy kullanma
Zayıf	Para bağıışı yapma
Geleneksel	

Kaynak: (Nabatchi ve Leighninger, 2015: 15)

Doğrudan siyasal katılım, yukarıda belirtmiş olunan doğrudan demokrasi de olduğu gibi bireylerin siyasal karar alma süreçlerine şahsen katılmalarıdır. Dolaylı siyasal katılım ise, bireylerin kendi kararlarını kendileri tarafından değil de seçim yapılarak bir kişi tarafından temsil edilmesidir. Doğrudan katılım yöntemleri kendi içerisinde yoğun, zayıf geleneksel olarak üç gruba ayrılmaktadır. Yoğun katılım, kalabalık insan gruplarında insanların yüz yüze ya da online bir ortamda tartışarak kararlar almasıdır. Yoğun katılım en çok zaman alıcı, katılımın en yoğun olduğu ve en yaygın olan türdür. Örneğin; vatandaş jürileri (Nabatchi ve Leighninger, 2015: 37). Zayıf katılım, bireysel olarak katılabilenir olan, yoğun katılıma kıyasla daha hızlı ve daha az yoğun gerçekleşen katılım türüdür. Örneğin; anket doldurmak, online olarak katılabilen dilekçe ve formlar (Nabatchi ve Leighninger, 2015: 17-37). Geleneksel katılım, devlet tarafından düzenlenen katılımdır. Hükümet üyeleri vatandaşlarla önceden belirlenmiş bir alanda bir araya gelerek vatandaşların birkaç dakikalığına ellerine verilmiş olan mikrofonla sorular sorarak cevap bulmaya çalışmasıdır. Örneğin; kent konseyleri (Nabatchi ve Leighninger, 2015: 21). Kent konseyleri mahalli idarelerin hizmet yönetimi konusunda etkinliğini arttırıcı önemli bir alanıdır (Çetinkaya, 2021: 102)

Demokrasinin önemli göstergelerinden biri olan siyasal katılımdan bahsettikten sonra demokrasi kavramını daha iyi anlayabilmek amacıyla Andrew Heywood' un "Siyaset" adlı kitabında yer verdiği demokrasi modellerinden bahsetmek faydalı olacaktır. Heywood (2015) demokrasiyi, "Klasik Demokrasi", "Koruyucu Demokrasi", "Gelişmeci Demokrasi", "Halk Demokrasisi" olarak dört demokrasi modelinden bahsetmiştir. Klasik demokrasi, halkın yönetime katılmasının en ideal demokrasi sistemi olduğunu belirtilmiştir. Koruyucu demokrasi, demokrasinin var olmasının temelini halkı tecavüz gibi toplumsal sıkıntılardan korumak olarak amaçlamıştır. Gelişmeci demokrasi anlayışı modeli, J.J Rousseau tarafından geliştirilen bir demokrasi modeli olup, demokrasi bireylerin ve halkın gelişmesine odaklanan demokrasi anlayışıdır. Son olarak ise halk demokrasisi modeli, 2. Dünya Savaşı sonrasında çıkan ve Marksist geleneğin ürettiği demokrasi modelidir.

2.4. TÜRKİYE’DE Z KUŞAĞI VE SİYASAL KATILIM

Genel literatürde kuşaklar hemen hemen 15-20 yıl arasında değişiklik gösterdiği belirtilmiştir. Z kuşağı İngilizcede “Generation Z” ya da kısaca “Gen Z” olarak kullanılır. Z kuşağı kuşak sınıflandırmaları arasında son kuşak olarak gösterilmektedir. Literatürde 2000 yılı sonrası doğan nesil ve milenyum kuşağı olarak tanımlanmıştır. Z kuşağının en belirgin özelliği teknolojik ve dijital dünyanın içinde doğması ve teknolojinin sunduğu tüm dijital aygıtları kolaylıkla kullanmaya ve öğrenmeye meyilli olması, yerel ya da ulusal herhangi bilgiye kolaylıkla erişme özgürlüğü ile teknolojinin sunduğu imkânlarla çevrelenen bir kuşak olmalarıdır. Bireylerin gelişim dönemlerinde yaşamış oldukları bir takım sosyal tecrübeler ileriki yaşlarında siyasi görüşlerini, siyasi tepkilerini, siyasete etkin katılım tutumlarını, etkiler (Altın ve Kasımoğlu, 2018: 111-134). Bu bağlamda 2000 yılı sonrası doğan kuşak olan Z kuşağı ile Türkiye’de 2000 yılı sonrası siyasi katılımı artırıcı bazı yasa ve kanunların yapılmasının sürat kazanması ve çeşitlenmesi durumu temel alındığında Z kuşağına mensup bireylerin bu süreçten etkilenmesi kaçınılmaz durumdur.

Siyasal katılım, siyasi konuları takip etmekten, faal olarak siyasi kurumların içerisinde bulunmaya kadar oldukça geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Türkiye’de 20 yıllık ara ile birbirini takip eden darbe olayları sebebiyle 1980 yılı sonrasında “apolitik gençlik” kavramı çıkmıştır. Apolitik kavramı, Siyasi görüş ve olaylardan habersiz veya onlara kayıtsız kalmak olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Ancak hızlı küreselleşmeyi de getirmiş olduğu Facebook, Twitter, Instagram, YouTube gibi sosyal medya platformları ile yerelde ya da dünyada olup biten her hangi bir olaydan habersiz olmamız imkânsız hale gelmiştir. Bu mecralar vasıtasıyla artık küresel ya da yerel olaylara kayıtsız veya habersiz kalmak güç durumdur. Hopyar’a göre (2016: 65), küreselleşme ile artan talep ve ihtiyaçlara yetersiz kalan temsili demokrasinin yerine katılımcı demokrasi anlayışı çıkmıştır.

2000 yılı itibariyle yaygınlaşan internet kullanımını geleneksel medya olarak literatürde bahsedilen radyo, televizyon gibi iletişim araçlarının yerine, internetle hayatımıza giren sosyal medya uygulamaları olan Twitter, Facebook, Youtube, Instagram uygulamalarına yönlendirmiştir. Bu uygulamalar hayatımızın her noktasına hızla girdiği gibi seçmen olarak z kuşağını siyasi katılım süreçlerinde de etkilemesi kaçınılmazdır. Nitekim TÜİK 2022 verilerine baktığımızda, Türkiye’de en çok kullanılan sosyal medya uygulamaları sırasıyla; Whatsaap kullanım oranı %82, Instagram %57.6, Youtube %67.2, Facebook %50.4, Twitter %20.2, Telegram %13.6, Tiktok %13.3, Snapchat %8.3 kullanım oranı olduğu belirlenmiştir (TÜİK, 2022). Bu veriler ışığında siyasi partilerin siyasi çalışmalarını tanıtmak için, siyasi hizmetlerinden ve vaatlerinden bahsetmek, kendilerini halka daha yakından bahsetmek amacıyla sosyal medyayı kullanmaları çok pratik ve rahat bir seçenektir. Türkiye’de 14 Mayıs 2023 seçimlerinde 62,4 milyon seçmenin oy kullanması beklenmektedir. Bu oranın 13 milyonunu Z kuşağı kapsamına giren gençler oluşturmaktadır. 13 milyon genç Z kuşağının 6 milyonu ilk kez oy kullanacak kesimi oluşturmaktadır (Euronews, 2023).

ÖSYM tarafından 2022 yılında yayınlanan verilerine bakıldığında üniversiteleşme oranının her geçen yıl arttığı görülmektedir. 2022 yılında üniversitelerin lisans ve ön lisans programlarına

yerleşen toplam öğrenci sayısı 1 milyon 5 bin 490 kişidir (ÖSYM, 2022). Bu verilerden çıkan en çarpıcı sonuç şudur ki yükseköğretim kurumlarına yerleşen birey sayısındaki artış ile birlikte siyasal yaşama katılım oranlarında farklılaşmalar diğer yıllara göre elbette ki değişiklik gösterecektir. Eğitim seviyesinin yükselmesi siyasal yaşama katılımında bilinçli seçmen ve katılımcı olmayı kuşkusuz olumlu etkileyecektir. Eğitim seviyesi siyasal katılımı etkileyen yaş, menfaat gibi faktörlerden yalnızca birisidir.

3. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Vatandaş katılımı sürecinin tasarımı son yıllarda vatandaş katılımı literatüründe yer tutmaya başlamıştır. Ancak mevcut literatür tarandığında Z kuşağına yönelik bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Nitekim Z kuşağı kavramı henüz çok yeni bir kavramdır. Günümüzde siyasi aktörlerin dikkatini çeken yoğun nüfusa sahip Z kuşağının siyasal katılım süreçlerinin ileriki süreçlerde üniversitede öğrenim gören Z kuşağı kapsamında olan bireylere yönelik nicel bir araştırma yapılması somut veriler elde edilmesi bağlamında faydalı olacaktır.

Katılım süreçlerinin iyi planlanması siyasi aktörlerin gereksiz maliyetten kurtulmalarını ve doğru zaman yönetimi yapmalarını sağlayacaktır. Bu durum aynı zamanda bireylerle doğru ve verimli iletişim kurmayı sağlayarak beklenen düzeyin üzerinde fayda sağlayacaktır.

Üniversitede siyaset bilimi ve kamu yönetimi alanında kamu yönetimi, yerel yönetimler gibi temel konular üzerine eğilen dersler Z kuşağı kapsamında olan 14-24 yaş arası bireylerde siyasal katılım bilinci oluşturması bakımından önemli fark oluşturması beklenmektedir.

Diğer kuşakların (*Baby boomers, X, Y*) içinde buldukları dönemlerin özellikleri yukarıda verilen Tablo:1 incelendiğinde diğer kuşakların internet ile henüz tanışılmamış olması, bireysel telefon kullanımının olmayışı, akıllı telefonların 2000 yılı sonrası yaygınlaşmış olması, teknolojik aygıtlar çeşitliliğinin artması gibi durumların 2000 yılı sonrasına denk gelmesi ile bu zaman dilimi Z kuşağının içinde doğduğu zaman dilimi olması sebebiyle oldukça önem arz etmektedir. Z kuşağı üyeleri teknolojik aygıtların ve internetin, hızlı küreselleşen dünyanın içinde doğmaları sebebiyle çevrelerine yaşanan her hangi bir olaya olumlu veya olumsuz doğrudan internet uygulamaları üzerinden tepki verebilir ve istediği mercilere bu durumu yansıtabilir. Aynı zamanda Z kuşağı kapsamına giren 13 milyon kişiden 2023 yılı seçimlerinde 6 milyonu ilk kez oy kullanacak olması günümüz siyasilerinin en dikkat ettiği kesimdir. Nitekim bu gün hemen hemen her siyasetçinin Twitter, Facebook, Instagram, Tik-tok gibi sosyal medya uygulamalarını kullandıkları bilinmektedir. Önemli bir siyasal katılım nüfusuna sahip olan Z kuşağı, en yoğun şekilde sosyal medya uygulamalarını kullanan kuşaktır. Bu sebeple siyasilerin siyasal kampanyalarını sosyal medya üzerinden tanıtmaları, hizmetlerini ve iktidar olduklarında uygulayacakları politikalarını, yerel yönetimler seçimlerinde ise bir belediyenin hizmet süresince yapmış olduğu hizmetlerini doğru ve güvenilir olarak tanıtılabileceği bir araçtır. Bu durum bir seçmen olarak Z kuşağına yönelik tanıtmak açısından siyasiler için avantajlı bir durumdur. Siyasi aktörler bu vasıtayla daha fazla tanınabilmekte, daha fazla seçmen kitesine ulaşabilmektedir.

Çalışmanın temel hipotezlerinden birisi olan Z kuşağı kapsamına giren bireyler siyasal konulara aksiyon gösterirken bu aksiyonu etkileyen temel unsurların neler olduğu sorusu çalışma sonucunda Z kuşağının içinde doğup büyüdüğü bilgi teknolojilerinin olduğu sonucuna varılmaktadır. Çalışmanın 2. Hipotezini oluşturan diğer kuşaklardan farklı olarak Z kuşağının siyasal katılım sürecinin çalışmamız için neden önem arz ettiği hipotezine çalışma sonucunda diğer kuşaklar ile değerlendirildiğinde ve Türkiye İstatistik Kurumu verileri dikkate alındığında Türkiye'nin 2022 yılı itibarıyla nüfusunun 85 milyon 279 bin 553 olduğu ve Z kuşağına kapsamına giren bireylerin Türkiye nüfusu içerisinde 13 milyon olduğu ve nitekim bu 13 milyon kişiden 6 milyonu ilk kez oy kullanacak olması gerek yerel seçimlerde gerekse cumhurbaşkanlığı seçimlerinde gerekse de diğer herhangi bir siyasal katılım süreçlerinde önemli derece söz sahibi olduklarını bu veriler göstermektedir. Bu sonuç, Z kuşağının Türkiye'nin siyasal katılım süreçlerinde önemli söz sahibi kuşak olduklarını göstermesiyle önemlidir. 3. ve son hipotez sorusu olan Z kuşağının siyasal katılımını içinde doğup büyüdükleri çevresel, teknolojik, toplumsal olaylar nasıl etkilediği sorusu Tablo1' de gösterildiği üzere yaşanan milenyumda doğmuş olmak, küreselleşen bir dünyada doğmak gibi gelişmeler her kuşakta yaşanan gelişmeler sonucu olabileceği gibi içinde doğup büyüdükleri çevresel, ekonomik, teknolojik koşullar kişilerin karakteristik, ideolojik özelliklerini etkilemektedir. Nitekim aynı dönemde doğmuş kişilerde benzer karakteristik, yapısal, ideolojik tavırların görülmesi sebebiyle "kuşak" olarak tanımlanmaktadır.

Yabancı literatür tarandığında verilerden elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde; Wilkson ve Mulgan (1995), siyasal katılımın kuşaklar arası farklılığına değinmiştir. White, Bruce ve Ritchie (2000), İngiltere'deki 14-24 yaş grubu gençlerin siyasal katılımı nasıl kavramlaştırdıklarını belirtmişlerdir.

Altın ve Kasımoğlu (2018: 11-134), gençlere yönelik yapmış olduğu nicel çalışmanın sonuçlarına göre; kırsal bölgelerde yaşayan gençlerin eğitim seviyeleri yükseldikçe siyasal katılma oranının yükseldiğini, metropol bölgelerde ise eğitim seviyesi yükselen gençlerin siyasal katılma oranlarının düştüğünü belirtmiştir.

Çalışmada incelenen Z kuşağı içerisinde bulunan bireylerden en büyük yaşa sahip olan bireyin yaşı 2023 yılında günümüz itibarıyla 23 yaşındadır. Bu durum Türkiye'de üniversiteden mezun olma yaşının ortalaması içinde bulunduğu için buna göre yakın bir süreçte ve ileriki yıllarda bu kuşak üyeleri geleceğin memur kadrolarında, siyasi kadrolarda bulunacak adaylar olması sebebiyle Z kuşağın algısının ölçülmesi çalışma bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akıncı, A. ve Selçuk, (2014). "*Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme*". Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 7, 34- 45.
- Altın, E. ve Kasımoğlu, M. (2016). "*Gençlerin Sosyo-Ekonomik ve Siyasal Katılımları: Dünyadan Örnekler ve Türkiye için Öneriler*". Gençlik Araştırmaları Dergisi, 4(1): 149-180

- Büyüktosunoğlu, T. (2013). “Selçuk ve Dicle Üniversitesi Öğrencilerin Siyasal Katılma Davranışları Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma”. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Çetinkaya, Ö. (2021). *Mahalli İdareler Maliyesi*. Ekin Yayınları, Baskı: 8.
- Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD). (2001). *Citizens as Partners: OECD Handbook on Information, Consultation and Public Participation in Policy Making*, Gramberger, Marc. <http://www.internationalbudget.org/wpcontent/uploads/Citizens-as-Partners-OECD-Handbook.pdf>
- Eriş, V. ve Akıncı, A. (2019). “21. Yüzyıl Demokrasilerinde Siyasal Katılım: Türkiye Örneği”. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 35-55. <https://dergipark.gov.tr/iuusbd>
- Güvenç, C. (2021). *Temsili Demokrasiden, Doğrudan Demokrasiye Yönelim: Türkiye’de Cumhurbaşkanı Adaylarının Belirlenmesinde 100 bin İmza Örneği ve Tarafsızlığına Yönelik Bir Değerlendirme*. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 2(2), 143 – 169. 15.08.2021
- Heywood, A. (2015). “*Siyaset*”. Ankara: Adres Yayınları, Baskı:15
- Hopyar, Z. (2016). “*Temsili Demokrasiden Katılımcı Demokrasiye: Sosyal Medya*”. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 2(1): 65-74.
- Poyraz, E. (2017). “*Yerel Yönetimlerde Siyasal Katılım ve Temsiliyet Sorunsalı Üzerine Bir Değerlendirme: Belediye Meclislerinin Etkinliği*”. *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1): 136-146.
- Schlozman, K. L. (2002). “*Citizen Participation in America: What Do We Know? Why Do We Care?*” v. H. Ira Katznelson içinde, *Political Science: State of the Discipline* (433-461). New York: Norton.
- Strauss, Valerie (16 Kasım 2019). "Today's kids might be digital natives — but a new study shows they aren't close to being computer literate". *The Washington Post*. 17 Kasım 2019 tarihinde kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 21 Kasım 2019.
- White, C. ve Bruce, S.ve Ritchie, J. (2000). “*Young People’s Politics: Political Interest and Engagement Amongst 14-24 Year Olds*”. Joseph Rowntree Foundation, London.
- Wilkinson, H. ve Mulgan, G. (1995). “*Freedom’s Children Work, Relationships and Politics for 18-34 year olds in Britain Today*”. Demos, London.
- <https://tr.euronews.com> (Erişim Tarihi: 06.05.2023)

<https://mccrindle.com.au/article/topic/demographics/the-generations-defined/>

<https://www.osym.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 07.05.2023)

<https://www.resmigazete.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 07.05.2023)

<https://www.tdk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 07.05.2023)

<https://www.tuik.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 07.05.2023)